

Bitkisel Ürünler Maliyet Projesi (MOSİS) Verilerine Dayalı Olarak Türkiye Geneline Havza Bazında Yeter Gelirli Arazi Büyüklüklerinin Tespiti

Mehmet E. GÜNDOĞMUŞ¹, Ayten ZAN SANCAK², Deniz DÖNMEZ³

¹GTHB TAGEM tarafından ARGE-2014-53 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

²Adnan Menderes Üniv. Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Aydın, Türkiye
³Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, SGB, Stratejik Yönetim Daire Başkanlığı, Ankara, Türkiye
*e-posta: donmezdeniz@gmail.com

Geliş Tarihi: 31.03.2017; Kabul Tarihi: 14.06.2017

Öz: Bu çalışmada Bitkisel Ürünler Maliyet Projesi'nin (MOSİS) verilerini kullanarak, ilçelerde kuru tarla, sulu tarla, dikili tarım alanı ve örtü altı alanları için yeter gelirli arazi büyüklüklerini hesaplamak amaçlanmıştır. Ancak her ilçede anket yapılmamış olmasından dolayı ilçe bazlı yeter geliri veren parsel büyüklüğü tespit edilememiş, havza bazlı rakamlar türetilenmiştir. Yeter gelirli arazi büyüklüğünün tespiti için kesin bir kıstas bulunmamaktadır. Literatürde optimum işletme büyüklüğü kavramına ilişkin çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkün iken, yeter gelirli arazi büyüklüğü kavramına aitlik teşkil edecek sınırlı sayıda uygulama vardır. Bunlardan biri de 1984 tarihli 3083 sayılı Kanun'da yer alan 1.000.000 TL'lik tarımsal gelir kavramıdır. Bu kavram yıllarca Tarım Reformu alanlarında arazi dağıtımında temel alınan bir rakam olmuştur. Bu rakam, TBMM tutanaklarından öğrenildiği kadar, 30 ton buğdayın 1984 yılında parasal karşılığıdır. Çalışmada öncelikle bu rakamın altlığı kullanılarak hesaplama yapılmıştır. MOSİS verileri ile kuru tarla, sulu tarla ve örtü altı tarımı için yeter geliri veren parsel büyüklükleri havza bazında hesaplanabilmiştir. Meyve bahçeleri (uzun ömürlü bitkiler) için ise verilerin eksik toplanması, toplanan verilerin büyük sapmalar içermesi vb. nedenlerden dolayı, yeter gelirli parsel büyüklüğü hesaplanamamıştır.

Türkiye genelinde bu tür bir çalışma şu ana kadar yapılmış değildir. Bu husus, çalışmanın oldukça geniş kapsamlı ve özgün olduğunu göstermektedir. MOSİS verileri ile havza bazlı hesaplanan yeter geliri veren parsel büyüklükleri konusunda özellikle kuru tarla arazilerindeki büyüklük sıralamasının oldukça tatminkar sonuçlar verdiği söylenebilir. Ancak örtü altı ile ilgili hesaplanan rakamlar için aynı durum ileri sürülemez. MOSİS kapsamında ilk defa verisi toplanan örtü altı anketlerinde hata payı oldukça yüksektir. MOSİS verileri ile hesaplanan parsel büyüklükleri, 6537 sayılı Kanunun ekindeki (1) nolu listede yer alan rakamların havza ortalamalarına dönüştürülmüş rakamları ile kıyaslandığında, bu proje ile elde edilen verilerin daha tutarlı olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Gelir, Yeter Gelir, Brüt Üretim Değeri, Üretim Masrafları, Net Gelir, Tarım Arazisi, İşletme Büyüklüğü.

The Determination of Farm Size With Sufficient Income In Country Wide According to Crops Cost Account Project (MOSIS)

Abstract: This study tries to determine the farm size of sufficient income in district base in Turkey. The MOSIS project does not provide all data for each individual district in Turkey, therefore, the distribution of data in terms of basins was examined and the missing data for crops, fruits, and greenhouse vegetables were determined. There is no certain standard to determinate for farm size with sufficient income. Even though we can find lots of studies about the optimum farm size concept, there are limited studies about farm size with sufficient income. One of the main sources about farm size of sufficient income is the 1,000,000 Turkish Liras of agricultural income concept, which is described in the law no. 3083 in 1984. This concept and the number have been used as a base for land reforms for a long time. As we understood from documents and the Grand National Assembly of Turkey, 1,000,000 Turkish Liras was the worth of 30,000 kg wheat in 1984. In this study, we determined the farms size with sufficient income based on this number. In addition, for the second and third scenarios we determined and compared the farm size with sufficient income based on poverty threshold in agriculture and household consumption amount in rural region.

We had enough data to determinate the farms sizes of sufficient income for the dry farmlands, irrigated farmlands and greenhouses from the MOSIS project; however, we could not get trustable enough data for orchards for some reasons such as lack of the data, the abnormally of the collected data etc. to determine the farm size with sufficient income.

There is no other conducted research in Turkey in this subject. Therefore, this study is quite extensive and original. In regard to the determination of basin based parcel sizes calculated with MOSIS project data, it can be said that results are quite satisfactory especially when considered the magnitude of dry farmlands. However, same cannot be said for greenhouse areas. However, the error margin is very high in surveys about greenhouse lands. When we compare the data of parcel sizes calculated with MOSIS project data and the numbers which were converted to the basin average in the Law of 6537 of the annex (1) list, it is seen that the data obtained with this project is more consistent.

Keywords: Agricultural Income, Sufficient Income, Gross Product Value, Production Costs, Net Income.

Giriş

Gelişmekte olan ülke ekonomileri, gelişmiş olanlara kıyasla nüfusun büyük bir bölümünün tarımla uğraştığı ekonomilerdir. Gelişmiş olan ülkeler mevcut kaynaklarını tam ve etkin bir biçimde kullanarak, milli gelirlerini artırmış ve vatandaşlarının sosyal refahını daha üst bir düzeye çıkartmışlardır. Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi, Türkiye’de de endüstrileşme ve nüfus artışı yüzünden hızla büyüyen bir gıda ihtiyacı gözlenmektedir. Gıda ihtiyacının karşılanması ise tarım sektörünün önemini artırmaktadır. Yurtiçi tarımsal üretimde miktar ve kalitenin artırılmasının yanı sıra tarım sektöründe sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi, tarım işletmelerinde yeter gelirin, işletme büyüklüklerinin ve yeter geliri sağlayacak ürün münavebe sisteminin belirlenmesini zorunlu hale getirmiştir.

Bölgelerin her birinin farklı toprak karakterine sahip olması nedeniyle karşımıza farklı sorunlar çıkarması, tarımın özel karakterinin bir sonucudur. Günümüzde tarım sektörü yapısal sorunların yanı sıra, ekonomik sorunlarla da karşı karşıyadır. Tarım alanındaki sorunların çözülebilmesi için tarım işletmelerinin mevcut yapısı, sosyo-ekonomik özellikleri ile birlikte gelir dağılımının bilinmesi oldukça önem arz etmektedir. Tarımsal

gelişmenin sağlanabilmesi de üretim kaynaklarının etkin bir şekilde kullanımına bağlıdır. Ayrıca tarım sektöründe ortaya çıkacak büyümenin dengeli bir şekilde paylaşımı veya en azından işletmelerin yeter gelirli işletme büyüklüğünün altına düşmesinin önlenmesi açısından yeter gelirli işletme büyüklüğünün ortaya konması da önem taşımaktadır (Timbil, 2003).

Yeter gelirli arazi büyüklüğü, çiftçi ve ailesinin işgücünü değerlendirebilen, ekonomik ve sosyal gelişmesini sağlayacak geliri veren ve toprağın verimli olarak işletilmesini mümkün kılacak arazi genişliği olarak tanımlanabilir. Türkiye’de tarım işletmelerinin çok parçalı ve dağınık arazi ile yetersiz sermayeye sahip olmaları, rantabl üretimi engellemekte ve tarım işletmelerinin gelir düzeylerinin düşük olmasına neden olmaktadır (Erkuş vd., 1990).

Türkiye’de, geçmişten günümüze kadar yeter gelire sahip işletme büyüklükleri konusunda çeşitli tartışmalar ve uygulamalar yapılmıştır ve yapılmaya da devam edilmektedir. Bunları da kısaca özetlemekte yarar vardır.

Medeni Kanun’un yürürlüğe girmesi ve Tatbikat Kanununun 43. maddesine dayanılarak 1926 yılında Miri toprak sistemi tümüyle kaldırılmıştır. O dönemde ortalama 15.000 dekar büyüklüğünde olan işletmeler (%0,01) genel alanın %3,70’ini ve ortalama 3.000 dekar büyüklüğündeki işletmeler de (%0,23) genel alanın %9,95’ini kaplamaktaydı. 1923-1934 yılları arasında göçmenlere, topraksız çiftçilere ve az topraklı çiftçilere 731.234 dekar toprak dağıtılmıştır. 1934-1938 tarihleri arasında da 14.6.1934 tarih ve 2510 sayılı İskan Kanunu hükümlerine göre 2.999.825 dekar toprak dağıtılmıştır (Gökçe, 2011).

Tarım işletmelerinin büyüklüğü üzerinde oynama ve bir toprak reformuna esas olma özelliği taşıyan 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, 11.06.1945 tarihinde çıkarılmıştır. Bu yasa 50 dönümü aşan özel mülklerin kamulaştırılabileceğini hükme bağlamakla, bir anlamda tarım işletmesi için bir büyüklük ölçüsü getirmiş olmaktadır. Ayrıca Kanun’da, dağıtılacak toprak miktarı için bir ölçü olarak önce 10 ton buğday, 1968’de yapılan bir değişiklik de 13,4 ton buğday değerine eşit yıllık geliri sağlayacak işletme büyüklüğü ölçüsü getirilmiştir. Diğer yandan, bu kanun gereğince 446.825 aileye 22.054.280 dekar arazi dağıtılmış ve 50’şer dekar büyüklüğünde 446.825 adet tarım işletmesi oluşturulmuştur (Gökçe, 2011).

1961 Anayasasının toprak konusundaki olumlu getirilerine dayanılarak 17.7.1973 tarihinde 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu yürürlüğe girmiştir. 10 Mayıs 1978’de yürürlükten kalkan bu Kanun’a göre, işletme büyüklüğünün ölçüsü 1971 yılı cari fiyatları ile 15 bin liralık safi geliri sağlayan arazi miktarıdır. Uygulanabildiği kadarıyla bu yasaya göre dağıtılan arazi büyüklüğü aile başına ortalama 180 dekadır (Çavdar, 1978).

1968 Tarım Reformu Kanunu tasarısı yeter geliri 15.000 kg buğday değeri olarak almıştır. Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı’nın 1971 yılında yaptığı diğer bir çalışmada ise beş kişilik bir köylü ailesinin asgari geçimlik geliri 15.000 TL olarak belirlenmiştir. DPT tarafından yapılan ve tüm kesimleri içine alan 1973 yılı gelir dağılımı araştırmasında ise tarım gelirinin haneler arasındaki dağılımını veren tabloların incelenmesi sonucu 15.000 ve 25.000 TL gelir grubunda haneler yüzdesi ile gelir yüzdelerinin yaklaşık olarak eşitlendiği görülmektedir. Eğer, 1970 yılı için yeterli geliri 15.000-25.000 TL’lik gelir grubu olarak kabul edersek bu gelir grubunun altında geliri olan işletmeleri "küçük işletmeler", bu gruba tekabül eden işletmeleri "yeter gelirli ", orta büyüklükteki işletmeler üstünde geliri olan işletmeleri ise "büyük işletmeler" olarak tanımlayabiliriz (Baş, 1981).

1757 sayılı Kanun'un yürürlükten kalkmasından 6 yıl sonra 1 Aralık 1984'te 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu çıkarılmıştır. Bu yasa, hem toprak dağıtımını ve hem de toplulaştırmayı amaçlamakta olup, işletme büyüklüğü ölçütü olarak, 1984 yılı işletme gelirini en az 1 milyon lira olarak sağlayacak toprak büyüklüğünü getirmiştir (Gökçe, 2011).

Türkiye'de tarım işletmeleri için yeterli gelir miktarının tespiti için yapılan çalışmaların bazılarında asgari ücret seviyesi, tarımda ve kamu kesiminde çalışan işçi ücretleri, bazılarında ise 3083 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu'nun 8. maddesinde 1984 yılı toptan eşya fiyatları endeksine göre yıllık tarımsal gelir olarak tespit edilen 1 milyon TL ölçüt olarak alınmıştır (Anonim, 1984, Anonim, 1985).

İşletme büyüklüğü ile ilgili en önemli uygulamalardan biri de arazi toplulaştırma çalışmalarıdır. Ülkemizde arazi toplulaştırma çalışmalarına ilk olarak 1961 yılında kapatılmış olan Toprak Su Genel Müdürlüğü tarafından, 27.02.1960 tarih ve 7457 sayılı Ziraat Vekaleti Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanunun 2. maddesi (j) bendi ve Medeni Kanunun 678. maddesine dayanılarak Konya İli Çumra İlçesi Karkin Köyünde başlanmıştır. Verilen bilgilere göre, 1961-1999 yılları arasında uygulanan 392 adet proje ile 295.695 hektarlık bir alanda toplulaştırma çalışması tamamlanmış ve 276.318 hektarlık alanda da çalışmalar sürdürülmektedir. Bu gerçekleşme tüm tarım alanlarına göre %1,95, ekonomik olarak sulanabilir tarım alanına göre %3,47 ve sulamaya açılmış tarım alanına göre de %6,57'dir (Gökçe, 2011).

5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'na göre, tarımsal faaliyetin ekonomik olarak yapılabilirdiği en küçük alana sahip ve daha fazla küçülmemesi gereken yeter büyüklükteki tarımsal arazi (parsel) büyüklüğü, Bakanlık tarafından belirlenir (Madde 8)(Anonim, 2005). Bu yasaya göre çıkarılan uygulama yönetmeliğinin 11. maddesi şöyledir : "Tarım arazilerinde parsel büyüklüğü yörelere göre toplumsal, ekonomik ve ekolojik veriler gözetenilerek belirlenir. Belirlenen parsel büyüklüğü; mutlak tarım arazileri ve özel ürün arazilerinde 1 hektar, dikili tarım arazilerinde 0,5 hektar, örtü altı tarımı yapılan arazilerde 0,3 hektar ve marjinal tarım arazilerinde 2 hektardan küçük olmamak kaydı ile tarım makinelerinin arazi bozulmasına neden olmadan verimli çalışmasını mümkün kılacak büyüklükte oluşturularak kullanılır. Tarım arazileri bu büyüklüklerin altında ifraz edilemez, bölünemez. Arazi eğimi % 3 ten fazla olan yerlerde parselin uzun kenarı eğime dik olarak planlanır. Ancak çay, fındık, zeytin gibi özel iklim ve toprak istekleri olan yerler ile seraların bulunduğu alanlarda, yörenin arazi özellikleri daha küçük parsellerin oluşmasını zorunlu kılıyor ise, yukarıda belirtilen parsel büyüklüklerinden daha küçük parseller oluşturulabilir"(Anonim 1950). Yine bu yasaya göre, isteğe bağlı ya da bağlı olmaksızın arazi toplulaştırması yapılabilir. Ancak, uygulamada isteğe bağlı toplulaştırmalara öncelik verilir. Ekonomik ölçekte, yaşayabilir ve gelişebilir tarım işletmeleri oluşturabilmek için tarım arazisi bulunmayan ya da yetersiz olan çiftçilere bedeli karşılığında arazi dağıtılabilir. Bakanlık, yeter büyüklükte olmayan tarım arazilerini, daha sonra bedeli karşılığında dağıtmak üzere gerektiğinde kamulaştırabilir (Madde 17).

Son olarak, 15.05.2014 tarihli ve 6537 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'da 5403 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin başlığı "Tarım arazilerinin sınıflandırılması, asgari tarımsal arazi büyüklüklerinin belirlenmesi" şeklinde değiştirilerek "Asgari tarımsal arazi büyüklüğü,

bölge ve yörelerin toplumsal, ekonomik, ekolojik ve teknik özellikleri gözetilerek Bakanlık tarafından belirlenir. Belirlenen asgari büyüklüğe erişmiş tarımsal araziler, bölünemez eşya niteliği kazanmış olur. Asgari tarımsal arazi büyüklüğü; mutlak tarım arazileri, marjinal tarım arazileri ve özel ürün arazilerinde 2 hektar, dikili tarım arazilerinde 0,5 hektar, örtü altı tarımı yapılan arazilerde 0,3 hektardan küçük belirlenemez (Anonim 2014).

Türkiye’de tarım işletmelerinde ürün bazlı yeter gelir ve yeter gelirli arazi büyüklüğünün objektif ve bilimsel bir şekilde tespiti konusunda yetersizlikler bulunmakta ve yapılan bilimsel çalışmaların da yetersiz olması, konunun gelişimini yavaşlatmaktadır. Bu nedenle, uygulamadaki durumun ortaya konulması açısından daha etkin çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu çalışma ile Türkiye çapında aynı dönem için (2014 yılı) her havzada kuru tarla, sulu tarla, dikili arazi ve örtü altı tarımında yeter gelirli arazi büyüklükleri bizzat üreticilerden alınan veriler doğrultusunda tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu nedenle, araştırmanın temel amaçları mevcut literatüre katkı yapılması, havza bazında yetiştirilen ürüne göre tarım işletmelerindeki yeter gelir düzeylerinin ve yeter geliri sağlayacak arazi büyüklüklerinin ortaya konulması, havza bazında yeter geliri sağlayacak üretim deseninin en az ve en çok değerlerinin belirlenmesidir. Ayrıca, araştırma ile ortaya konulacak bulguların tarım sektöründe yer alan kuruluşlara, sektör ile ilgili karar alıcılara, konu ile ilgili çalışanlara ve bölgede yaşayan bireylere oldukça faydalı olacağı düşünülmektedir.

Materyal ve Yöntem

Bu araştırma Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Ar-Ge Destek Programı kapsamında proje olarak desteklenmiş ve sonuçlanmış olup, sonuç raporu 6-8 Haziran 2016 tarihinde yapılan Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü Değerlendirme Kurulunda kabul edilmiştir.

Araştırmanın konusunu, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının araştırmanın yapılmaya başlandığı dönemde belirlemiş olduğu 30 havza itibariyle, Türkiye’de tarla arazileri ve örtü altı tarımda yetiştirilen ürünlerin/meyvelerin toplam ekili alan içinde en az % 70’ine tekabül eden ürünlere göre tarım işletmelerinde yeter gelirin belirlenmesi, yeter büyüklükteki tarımsal arazi parsel büyüklüklerinin ve (tarla arazilerinde) yeter geliri sağlayacak ürün münavebe sisteminin tespitidir.

Bu araştırmanın ana materyalini, TAGEM tarafından oluşturulan Bitkisel Ürünler Maliyet Sistemi (MOSİS) 2014 yılı verileri oluşturmuştur. Bu verilerin, araştırmanın amacına ulaşmada yeterliliği ile ilgili bir ön çalışma yapılmış ve ihtiyaç duyulan bazı verilerin olmadığı belirlenmiştir. Tarla arazileri için havzalar itibariyle her havzada veri eksiklikleri belirlenmiş ve bu eksik veriler ek anket çalışması ile derlenmiştir.

MOSİS sistemindeki mevcut verileri en iyi şekilde değerlendirebilmek amacıyla, toplanmış veriler havza bazlı olarak sınıflandırılmıştır. MOSİS’te anket yapılacak çerçevenin (ana popülasyon) belirlenmesinde her üründe Türkiye’deki toplam ekim alanının % 70’ine tekabül eden iller dikkate alınmıştır. Bu sebeple, her ilçede seçilen ürünler için bu % 70 oranı kullanılmıştır. Tarla ürünlerinde kuru ve sulu ayırımı dikkate alınarak hesaplamalar yapılmıştır. Tarla arazilerinde her bir arazi nevinde (kuru ve sulu tarla) uygulanan yaygın münavebeler dikkate alınarak, hesaplamalar yapılmıştır. MOSİS’te örtü altı tarımına ilişkin veri bulunmadığı için ek anket ile örtü altı verileri derlenmiştir.

Bunun için öncelikle, TÜİK'in verilerine göre örtü altı ekim alanları ürünler itibariyle belirlenmiştir. Her havzada yer alan iller içinde en fazla örtü altı ekim alanına sahip il ve toplam ekim alanının % 70'ini oluşturan ürünler seçilmiştir. Toplamda 20 ilde yetiştirilen örtü altı ürünlerinde toplam 600 adet anket ile veri toplanmıştır.

Yeter gelirli arazi büyüklüklerinin belirlenmesine yönelik 3 farklı senaryo (rakam) dikkate alınmıştır. Bunlardan ilki (Senaryo I), 1984 yılında çıkarılan 3083 sayılı Kanunda yer alan 1.000.000 TL'nin temelini oluşturan 30 ton buğdayın (TBMM tutanakları) 2014 yılı itibariyle her havzadaki parasal değer karşılığının baz alınmasıdır. Diğer bir deyişle, herhangi bir havzada veya ilçede 2014 yılı fiyatlarıyla 30 ton buğdayın TL karşılığı, yeter gelirli arazi büyüklüğü için alt sınır olarak dikkate alınacaktır.

İkinci olarak (Senaryo II), 2014 yılı yoksulluk sınırı için hesaplanan rakamın kırsal kesimde yeter gelir kapsamında değerlendirilmesi düşünülmüştür. Bu bağlamda Türkiye Kamu-Sen tarafından TÜİK verilerine göre yapılan hesaplamada tek kişiye ait aylık yoksulluk sınırı 1844,83 TL olarak beyan edilmiş olup, bu değer yıllık bazda 22.138 TL rakamı, hesaplamada dikkate alınmıştır. Üçüncüsü (Senaryo III) ise hane halkı harcamaları üzerinden yapılan hesaplama göre alınan rakamdır. TÜİK'in 2014 yılı verilerine göre kırsal kesimde toplam hane halkı harcamaları, kırsal kesim nüfusuna bölünmek suretiyle kişi başına düşen hane halkı harcaması tespit edilmiş, dört kişilik bir aile için yıllık hane halkı harcaması ise 41.867 TL olarak saptanmıştır. Bu rakam kullanılarak, yeter geliri veren arazi (işletme) büyüklükleri belirlenmiştir. Bütün arazi nevelerinde (kuru tarla, sulu tarla, örtü altı) her ilçede yetiştirilen ürünler için $GSÜD-ÜM=Net\ Gelir\ (Net\ Kar)$ formülü ile dekara net gelirler tespit edilmiştir. Kuru ve sulu tarlada her havzada 30 ton buğdayın TL karşılığı olan değer, dekara net gelire bölünerek, yeter gelirli arazi büyüklükleri belirlenmiştir. Yeter gelirli arazi büyüklüğü için işletmelerde "kısmi bütçe tekniği" kullanılarak, net gelirler hesaplanmıştır. MOSİS'te toplanan veriler parsel bazlı olduğu için "yeter gelirli işletme büyüklüğü" kavramı yerine "yeter gelirli arazi (parsel) büyüklüğü" kavramı kullanılmıştır. Tarla arazilerinde tek bir münavebeden söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla yörede uygulandığı tespit edilen bu münavebelerin tamamı için rakam hesaplanmış, en sık tekrarlayan veri (mod) veya aritmetik ortalamaları özetlenmiş, bu makalede en düşük ve en yüksek yeter geliri veren parsel büyüklükleri çizelgeler halinde sunulmuştur.

Araştırma Sonuçları ve Tartışma

Kuru Tarla Arazilerinde Yeter Gelirli Parsel Büyüklüğü

Bu bölümde kuru tarla arazileri için havza bazlı olarak münavebeye giren ürünler, her münavebenin yıllık ortalama net gelirleri ve söz konusu havzada üç farklı senaryoya göre yeter geliri veren parsel büyüklükleri saptanmıştır.

Çizelge 1. Havzalara göre kuru tarla arazilerinde yeter gelirli parsel büyüklükleri

Havza No	Ürünler	Ürüne Göre Net Gelir (TL/da)		Münavebeye Göre Net Gelir (TL/da)		Yeter geliri veren parsel büyüklükleri (da)		
		<i>En Düşük</i>	<i>En Yüksek</i>	<i>En Düşük</i>	<i>En Yüksek</i>	<i>1. Senaryo</i>	<i>2. Senaryo</i>	<i>3. Senaryo</i>
1	Arpa, Ayçiçeği, Buğday, Fiğ, Nohut, Yulaf	130,83 (Yulaf)	261,9 (Nohut)	205,89 (Buğday + Nohut)	130,83 (Yulaf + Yulaf)	104,91 - 165,10	107,53 - 169,21	104,91 - 165,11
2	Arpa, Buğday, Fiğ	151,15 (Arpa)	190,63 (Fiğ)	151,15 (Arpa + Arpa)	190,63 (Fiğ + Fiğ)	111,73 - 140,92	116,13 - 146,46	219,62 - 276,99
3	Arpa, Buğday, Fiğ, Yulaf	131,39 (Arpa)	186,89 (Fiğ)	131,39 (Arpa + Arpa)	186,89 (Fiğ + Fiğ)	118,79 - 184,86	118,45 - 183,75	224,02 - 347,50
4	Arpa, Buğday, Patates	312,96 (Arpa)	542,65 (Patates)	312,96 (Arpa + Arpa)	542,65 (Patates + Patates)	69,11 - 119,82	40,80 - 70,74	77,15 - 133,78
5	Arpa, Buğday, Fiğ	97,16 (Arpa)	160,47 (Fiğ)	97,16 (Arpa + Arpa)	160,47 (Fiğ + Fiğ)	140,21 - 231,58	137,96 - 227,85	260,90 - 430,91
6	Arpa, Buğday, Kanola, Kavun	138,12 (Arpa)	572,24 (Kavun)	138,12 (Arpa + Arpa)	360,51 (Buğday + Kavun)	59,08 + 154,21	61,41 - 160,28	116,13 - 303,12
7	Arpa, Buğday	113,30 (Arpa)	121,71 (Buğday)	113,30 (Arpa + Arpa)	121,71 (Buğday + Buğday)	179,94 - 193,29	181,89 - 195,39	343,99 - 369,52
8	Arpa, Buğday, Fiğ, Nohut	134,14 (Arpa)	241,53 (Nohut)	134,14 (Arpa + Arpa)	216,82 (Fiğ + Nohut)	92,70 - 149,84	102,10 - 165,04	193,10 - 312,11
9	Arpa, Buğday, Fiğ	101,57 (Arpa)	180,59 (Fiğ)	101,57 (Arpa + Arpa)	180,59 (Fiğ + Fiğ)	151,17 - 268,78	122,59 - 217,96	231,83 - 412,20
10	Arpa, Buğday	95,29 (Arpa)	104,45 (Buğday)	95,29 (Arpa + Arpa)	104,45 (Buğday + Buğday)	203,93 - 223,53	211,95 - 232,32	400,83 - 439,36
11	Arpa, Buğday, Fiğ, Tütün	161,62 (Arpa)	398,51 (Tütün)	161,62 (Arpa + Arpa)	398,51 (Tütün + Tütün)	58,72 - 144,78	55,55 - 136,98	105,06 - 259,05
12	Arpa, Buğday, Fiğ	98,75 (Arpa)	164,64 (Fiğ)	98,75 (Arpa + Arpa)	164,64 (Fiğ + Fiğ)	123,91 - 206,58	134,46 - 224,18	254,29 - 423,97
13	Arpa, Buğday, Çavdar, Fiğ, Nohut	101,03 (Çavdar)	197,93 (Nohut)	101,03 (Çavdar + Çavdar)	179,75 (Fiğ + Nohut)	116,83 - 207,86	123,16 - 219,12	232,92 - 414,40
14	Arpa, Ayçiçeği (Yağlık), Buğday, Çavdar, Fiğ, Kavun, Tütün, Yulaf	120,85 (Çavdar)	503,01 (Kavun)	120,85 (Çavdar + Çavdar)	350,94 (Tütün + Tütün)	58,13 - 168,80	68,38 - 176,72	119,30 - 346,44
15	Arpa, Buğday, Fiğ, Mercimek, Nohut, Tütün, Yulaf	132,08 (Arpa)	330,03 (Tütün)	132,08 (Arpa + Arpa)	330,03 (Tütün + Tütün)	63,63 - 158,99	67,08 - 167,61	126,86 - 309,80
16	Arpa, Buğday, Fiğ, Tütün	135,94 (Arpa)	361,00 (Tütün)	135,94 (Arpa + Arpa)	361,00 (Tütün + Tütün)	59,83 - 158,89	61,32 - 162,5	115,98 - 307,98

Çizelge 1. Devamı.

17	Arpa, Ayçiçeği(Yağlık), Buğday, Fiğ, Kanola	130,40 (Arpa)	190,55 (Fiğ)	134,40 (Arpa + Arpa)	190,55 (Fiğ + Fiğ)	110,21 - 156,25	129,84 - 164,72	245,55 - 311,51
18	Arpa, Buğday, Fiğ, Nohut, Triticale, Tütün	107,26 (Arpa)	279,98 (Tütün)	107,26 (Arpa + Arpa)	279,98 (Tütün + Tütün)	78,22 - 204,18	79,07 - 206,40	149,54 - 390,33
19	Arpa, Buğday, Fiğ, Yulaf, Tütün	124,08 (Arpa)	376,87 (Tütün)	124,08 (Arpa + Arpa)	376,87 (Tütün + Tütün)	78,81 - 239,36	58,74 - 178,42	111,09 - 337,42
20	Arpa, Buğday, Mercimek, Nohut	116,30 (Arpa)	213,25 (Nohut)	116,30 (Arpa + Arpa)	211,17 (Mercime k + Nohut)	98,03 - 170,45	104,83 - 190,35	198,26 - 359,99
21	Arpa, Buğday, Fiğ	91,29 (Arpa)	152,20 (Fiğ)	91,29 (Arpa + Arpa)	152,20 (Fiğ + Fiğ)	141,92 - 236,61	145,45 - 242,50	275,08 - 458,62
22	Arpa, Buğday, Mercimek, Nohut	120,88 (Arpa)	219,49 (Nohut)	120,88 (Arpa + Arpa)	215,39 (Mercime k + Nohut)	104,46 - 186,14	102,78 - 183,14	194,38 - 346,35
23	Arpa, Buğday, Fiğ, Kavun, Nohut	125,11 (Arpa)	364,24 (Kavun)	125,11 (Arpa + Arpa)	249,27 (Nohut + Nohut)	90,26 - 179,84	88,81 - 176,95	167,96 - 334,64
24	Arpa, Buğday, Fiğ, Tütün	141,88 (Arpa)	294,95 (Tütün)	141,88 (Arpa + Arpa)	836,59 (Fiğ + Kuru Soğan)	26,18 - 154,36	26,46 - 156,03	50,05 - 295,09
25	Arpa, Ayçiçeği(yağlık), Buğday, Fiğ, Nohut, Susam	124,07 (Buğday)	292,15 (Nohut)	124,07 (Buğday + Buğday)	266,96 (Nohut + Susam)	85,41 - 183,77	82,93 - 178,43	156,83 - 337,45
26	Arpa, Ayçiçeği(yağlık), Buğday, Fiğ, Nohut, Tütün	132,94 (Arpa)	321,36 (Tütün)	132,94 (Arpa + Arpa)	321,36 (Tütün + Tütün)	66,28 - 160,22	68,59 - 166,53	130,28 - 314,93
27	Arpa, Buğday, Çavdar, Nohut	106,48 (Arpa)	199,39 (Nohut)	106,48 (Arpa + Arpa)	157,64 (Buğday + Nohut)	137,31 - 197,22	140,44 - 207,91	265,59 - 393,19
28	Arpa, Aspir, Buğday	130,89 (Arpa)	140,84 (Buğday)	130,89 (Arpa + Arpa)	140,84 (Buğday + Buğday)	155,50 - 167,32	157,19 - 169,13	297,27 - 319,86
29	Arpa, Buğday, Çavdar, Fiğ, Nohut	101,41 (Çavdar)	172,42 (Nohut)	101,41 (Çavdar + Çavdar)	168,39 (Fiğ + Nohut)	121,15 - 201,16	131,47 - 218,30	254,73 - 412,85
30	Arpa, Buğday, Nohut	104,16 (Buğday)	231,08 (Nohut)	104,16 (Buğday + Buğday)	231,08 (Nohut + Nohut)	90,88 - 201,61	95,80 - 212,54	181,18 - 401,95

Kuru tarla arazilerinde 30 ton buğdayın o havzadaki parasal değeri dikkate alınarak, münavebeler ortalamasında “yeter geliri veren parsel büyüklükleri” bütün havzalarda 96 dekar ile 215 dekar arasında değiştiği belirlenmiştir (Çizelge 1). Havzalar itibariyle bir karşılaştırma yapıldığında; en düşük yeter geliri veren parsel büyüklüğü, 96,96 da ile Doğu

Karadeniz’de (4. Havza) tespit edilmiştir. Bunu 114,26 da ile Gediz (16. havza), 116,83 da ile Kaz Dağları (14. havza), 118,11 da ile Kıyı Ege (11. Havza), 119,93 da ile Doğu Akdeniz (24. havza), 120,67 da ile Söğüt (8. havza), 121,91 da ile İç Ege (15. havza), 126,36 da ile Kuzey Marmara (6. havza), 127,44 da ile Batı Karadeniz (2. havza), 128,55 da ile Kıyı Akdeniz (25. havza), 129,03 da ile Ege Yayla (26. havza), 132,58 da ile Batı GAP (23. havza), 135,24 da ile Güney Marmara (1. havza), 137,43 da ile Meriç (17. havza), 137,88 da ile Karacadağ (20. havza), 142,23 da ile GAP (22. avza), 144,89 da ile Göller (30. havza), 153,47 da ile Yeşilirmak (18. havza), 154,59 da ile Kuzeybatı Anadolu (3. havza), 159,40 da ile Orta Anadolu (28. havza), 161,55 da ile Erciyes (13. havza), 161,80 da ile Fırat (29. havza), 168,22 da ile Van Gölü (12. havza), 169,78 da ile Orta Kızılırmak (27. havza), 185,20 da ile Orta Karadeniz (19. havza), 186,53 da ile Büyük Ağrı (7. havza), 190,11 da ile Karasu-Aras (5. havza), 193,49 da ile Zap (21. havza), 213,58 da ile Yukarı Fırat (10. havza) ve 215,68 da ile Çoruh (9. havza) izlemektedir.

15 Mayıs 2014 tarih ve 6537 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun ekinde yer alan (1) nolu listede ilçeler itibariyle verilen yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğü rakamları kullanılarak, havza ortalamaları hesaplanmıştır. (1) nolu listede kuru tarla arazileri için havza ortalamalarına göre yeter geliri veren işletme büyüklüğü 135 da ile 188 da arasında değişmektedir. Değişim genişliğinin fazla olmaması birbirine çok yakın olması dikkati çekmektedir. Bu havzalar içinde en düşük yeter geliri veren parsel (arazi) büyüklüğü 135,24 da ile Kuzey Marmara havzası iken, bunu 137,67 da ile Meriç havzası, 140,00 da ile Doğu Akdeniz havzası, 141,96 da ile Gediz havzası, 147,06 da ile GAP havzası, 148,11 da ile Kıyı Akdeniz havzası, 148,26 da ile Güney Marmara havzası, 148,39 da ile Doğu Karadeniz havzası, 149,91 da ile Kıyı Ege havzası, 151,55 da ile Orta Karadeniz havzası, 153,89 da ile Batı Karadeniz havzası, 156,21 da ile Karacadağ havzası, 156,59 da ile Söğüt havzası, 159,17 da ile Batı GAP havzası, 160,0 da ile Büyük Ağrı ve Erciyes havzaları, 160,57 da ile Orta Kızılırmak havzası, 162,11 da ile Yeşilirmak havzası, 166,47 da ile Göller havzası, 168,24 da ile Fırat havzası, 168,33 da ile Kaz Dağları havzası, 170 da ile Yukarı Fırat havzası, 170,88 da ile Kuzeybatı Anadolu havzası, 172,10 da ile Orta Anadolu havzası, 173,33 da ile Çoruh havzası, 173,85 da ile İç Ege havzası, 177,86 da ile Zap havzası, 179,72 da ile Ege Yayla havzası, 186,96 da ile Van Gölü havzası ve 188,20 da ile Karasu-Aras havzası izlemektedir. (1) nolu listede birbirine çok yakın belirlenmiş arazi büyüklükleri içinde en dikkat çeken husus, Doğu Karadeniz havzası için ortalama olarak tespit edilen 148,39 da arazi büyüklüğüdür. Bu rakamın işletme arazisinin oldukça kıt olduğu bir havzada bu düzeyde olduğunu belirtmek, bu rakamların güvenilirliğini ortadan kaldırmaktadır.

Sulu Tarla Arazilerinde Yeter Gelirli Parsel Büyüklüğü

Sulu tarla arazileri için araştırma projesi kapsamında yeter geliri veren parsel büyüklükleri 53 dekar ile 200 dekar arasında tespit edilmiştir. Sulu tarla arazilerinde özellikle iki havzadaki verilerin güvenilir rakamlar içermediği söylenebilir. Bunlar 5 nolu Karasu-Aras havzası ile 21 nolu Zap havzasıdır. Zap Havzasında sulu tarlada yeter geliri veren parsel büyüklüğü, aynı havzada kuru tarla için hesaplanan yeter geliri veren parsel büyüklüğünden daha büyük olarak tespit edilmiştir. Karasu-Aras havzasında da kuru tarladaki rakama çok yakın bir değerdedir. Bu iki havza dikkate alınmadığında, değişim genişliği 53 da ile 140 da arasında olmaktadır. Sulu arazilerde en düşük “yeter geliri veren

parsel büyüklüğü” 53,19 da ile Söğüt’de (8. havza) hesaplanırken, bunu 60,66 da ile Doğu Akdeniz (24. Havza), 68,49 da ile Kıyı Akdeniz (25. havza), 69,14 da ile İç Ege (15. havza), 69,54 da ile Meriç (17. havza), 70,30 da ile Gediz (16. havza), 70,63 da ile Kuzey Marmara (6. havza), 70,71 da ile Kaz Dağları (14. havza), 76,81 da ile Kuzeybatı Anadolu (3. havza), 78,40 da ile Karacadağ (20. havza), 78,77 da ile Kıyı Ege (11. havza), 79,27 da ile Batı Karadeniz (2. havza), 79,83 da ile Doğu Karadeniz (4. havza), 82,05 da ile Orta Anadolu (28. havza), 83,41 da ile Orta Kızılırmak (27. havza), 88,36 da ile Güney Marmara (1. havza), 90,24 da ile GAP (22. havza), 94,09 da ile Göller (30. havza), 98,15 da ile Yeşilirmak (18. havza), 99,28 da ile Orta Karadeniz (19. havza), 105,25 da ile Büyük Ağrı (7. havza), 105,79 da ile Erciyes (13. havza), 115,12 da ile Ege Yayla (26. havza), 127,79 da ile Van Gölü (12. havza), 134,69 da ile Yukarı Fırat (10. havza) ve 140,87 da ile Çoruh (9. havza) izlemektedir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Havzalara göre sulu tarla arazilerinde yeter gelirli parsel büyüklükleri

Havza No	Ürünler	Ürüne Göre Net Gelir (TL/Da)		Münavebeye Göre Net Gelir (TL/Da)		Yeter geliri veren parsel büyüklükleri (Da)		
		<i>En Düşük</i>	<i>En Yüksek</i>	<i>En Düşük</i>	<i>En Yüksek</i>	1. Senaryo	2. Senaryo	3. Senaryo
1	Arpa, Buğday, Çeltik, Mısır, Fiğ, Kanola, S. Mısır	147,09 (Kanola)	500,33 (Çeltik)	171,69 (Buğday + Kanola)	500,33 (Çeltik+Çeltik)	43,17 - 212,74	44,25 - 128,95	83,69 - 243,86
2	Buğday, Mısır	203,91 (Buğday)	364,59 (Mısır)	203,91 (Buğday + Buğday)	364,59 (Mısır+Mısır)	58,42 - 104,46	60,72 - 108,57	114,83 - 205,32
3	Arpa, Mısır, Patates, S. Mısır	184,36 (Arpa)	471,24 (Patates)	184,36 (Arpa + Arpa)	471,24 (Patates+Patates)	47,11 - 120,42	46,98 - 120,08	88,84 - 227,09
4	Mısır, Fasulye(Kuru), Patates, S. Mısır	384,16 (Mısır)	654,26 (Patates)	384,16 (Mısır + Mısır)	654,26 (Patates+Patates)	57,32 - 97,62	33,84 - 57,63	63,99 - 108,98
5	Arpa, Buğday	114,12 (Arpa)	128,06 (Buğday)	114,12 (Arpa + Arpa)	128,06 (Buğday+Buğday)	175,70 - 197,16	172,87 - 193,99	326,93 - 366,87
6	Arpa, Ayçiçeği(Yağlık), Çeltik	198,22 (Arpa)	505,63 (Çeltik)	198,22 (Arpa + Arpa)	505,63 (Çeltik+Çeltik)	42,13 - 107,46	43,78 - 111,68	82,80 - 211,21
7	Arpa, Buğday, Mısır, S. Mısır	149,72 (Arpa)	302,37 (Mısır)	149,86 (Arpa + Arpa)	302,37 (Mısır+Mısır)	72,43 - 146,27	73,21 - 147,86	138,46 - 279,64
8	Arpa, Buğday, S. Mısır	195,51 (Buğday)	1.275,26 (Domates)	195,51 (Buğday + Buğday)	1.275,26 (Domates+Domates)	15,76 - 102,81	17,36 - 113,23	32,83 - 214,14
9	Arpa, Buğday, Fasulye(Kuru), Patates, Triticale	123,36 (Arpa)	403,15 (Patates)	123,36 (Arpa + Arpa)	403,15 (Patates+Patates)	67,72 - 221,30	54,91 - 179,46	103,85 - 339,39
10	Arpa, Buğday, Çavdar, Fasulye(Kuru), Fiğ, Ş. Pancarı	110,06 (Arpa)	330,34 (Kuru Fasulye)	109,33 (Çavdar + Çavdar)	330,34 (Fasulye+Fasulye)	64,48 - 194,17	67,02 - 202,49	126,74 - 382,94
11	Arpa, Buğday, Mısır, Fiğ, Pamuk, S. Mısır	216,83 (Arpa)	415,00 (Slajlık Mısır)	216,83 (Arpa + Arpa)	415,00 (S. Mısır+S. Mısır)	56,39 - 107,92	53,34 - 102,10	100,88 - 193,09

Çizelge 2. Devamı

12	Arpa, Buğday, Fiğ	119,43 (Arpa)	340,83 (Şeker Pancarı)	119,43 (Arpa + Arpa)	225,72 (Buğday+Fiğ +Ş.Pancarı)	90,38 - 170,81	98,08 - 185,36	185,48 - 350,56
13	Arpa, Buğday, Fiğ, Ş.Pancarı, S.Mısır	140,59 (Arpa)	352,02 (Şeker Pancarı)	140,59 (Arpa + Arpa)	270,07 (Fiğ+Ş.Pancarı)	77,76 - 149,37	81,97 - 157,46	155,03 - 297,80
14	Buğday, Mısır, Fiğ, Sarımsak(Kuru), S.Mısır	179,10 (Fiğ)	818,10 (Kuru Sarımsak)	193,90 (Buğday + Buğday)	818,10 (Sarımsak+Sarımsak)	24,94 - 113,90	27,06 - 123,61	51,18 - 233,76
15	Arpa, Buğday, Ayçiçeği(Yağlık), Haşhaş, Patates, Susam, Ş.Pancarı, Tütün	190,31 (Arpa)	481,76 (Patates)	190,31 (Arpa + Arpa)	481,76 (Patates+Patates)	43,59 - 110,35	45,95 - 116,33	87,40 - 219,99
16	Arpa, Buğday, Mısır, Pamuk, Patates, S.Mısır	196,69 (Arpa)	651,37 (Patates)	196,69 (Arpa + Arpa)	651,37 (Patates+Patates)	33,16 - 109,82	33,99 - 112,55	64,28 - 212,86
17	Ayçiçeği(Yağlık), Buğday, Çeltik, S.Mısır	196,98 (Buğday)	492,39 (Çeltik)	196,98 (Buğday + Buğday)	492,39 (Çeltik+Çeltik)	42,65 - 106,61	44,96 - 112,39	85,03 - 212,54
18	Arpa, Ayçiçeği(Yağlık), Buğday, Çeltik, Domates	141,24 (Ayçiçeği (Yağlık))	486,82 (Çeltik)	141,24 (Ayçiçeği + Ayçiçeği)	486,82 (Çeltik+Çeltik)	44,99 - 155,06	45,47 - 156,74	86,00 - 296,42
19	Arpa, Buğday, Çeltik, Mısır, Fasulye(Kuru), Fiğ, Soya, Tütün, S.Mısır	199,84 (Buğday)	512,26 (Çeltik)	199,84 (Buğday + Buğday)	512,26 (Çeltik+Çeltik)	57,98 - 148,62	43,22 - 110,78	81,73 - 209,50
20	Arpa, Buğday, Mısır, Domates, Hıyar, Karpuz, Mercimek, Pamuk	152,62 (Arpa)	419,61 (Hıyar)	152,62 (Arpa + Arpa)	403,55 (Domates+Hıyar)	51,30 - 135,63	54,86 - 145,05	103,75 - 274,32
21	Arpa, Buğday	100,14 (Arpa)	116,44 (Buğday)	100,14 (Arpa + Arpa)	116,44 (Buğday+Buğday)	185,50 - 215,70	190,12 - 221,07	359,56 - 418,08
22	Arpa, Buğday, Mısır, Domates, Mercimek, Pamuk	153,09 (Arpa)	430,92 (Domates)	153,09 (Arpa + Arpa)	430,92 (Domates+Domates)	52,21 - 146,97	51,37 - 144,61	97,16 - 273,48
23	Arpa, Buğday, Mısır, Hıyar, Pamuk, S.Mısır	156,15 (Arpa)	423,82 (Hıyar)	156,15 (Arpa + Arpa)	423,82 (Hıyar+Hıyar)	53,09 - 144,09	52,23 - 141,77	98,78 - 268,12
24	Arpa, Buğday, Mısır, Soğan(Kuru), Pamuk, Biber(Salçalık), Tütün	197,15 (Buğday)	761,33 (Biber - Salçalık)	197,15 (Buğday + Buğday)	738,28 (Soğan+Biber)	28,77 - 111,08	29,08 - 112,29	54,99 - 212,36
25	Ayçiçeği(Yağlık), Buğday, Pamuk, Patlıcan, Soya, Yerfıstığı	211,37 (Buğday)	524,23 (Patlıcan)	211,37 (Buğday + Buğday)	500,08 (Yerfıstığı+Yerfıstığı)	45,59 - 107,87	44,27 - 104,74	83,72 - 198,07

Tablo 2. Devamı

26	Arpa, Buğday, Çavdar, S.Mısır	116,47 (Çavdar)	300,65 (Slajlık Mısır)	116,47 (Çavdar + Çavdar)	300,65 (S.Mısır+S.Mısır)	70,85 - 182,88	73,63 - 190,07	170,63 - 359,47
27	Arpa, Buğday, Fasulye(Kuru), Patates, Ş.Pancarı	142,22 (Arpa)	486,99 (Patates)	142,22 (Arpa + Arpa)	486,99 (Patates+Patates)	43,12 - 147,6	45,46 - 155,66	85,97 - 294,38
28	Arpa, Ayçiçeği(Yağlık), Buğday, Mısır, Fasulye(Kuru), Patates, Ş.Pancarı	183,96 (Arpa)	406,78 (Patates)	183,96 (Arpa + Arpa)	406,78 (Patates+Patates)	53,84 - 119,05	54,42 - 120,34	102,92 - 227,59
29	Arpa, Buğday, Mısır, Domates, Hıyar, Ş.Pancarı, S.Mısır	132,90 (Arpa)	403,79 (Hıyar)	132,90 (Arpa + Arpa)	382,23 (Domates+Hıyar)	53,37 - 153,50	57,92 - 166,58	109,53 - 315,03
30	Arpa, Buğday, Mısır, Fiğ, Nohut, Patates, Ş. Pancarı	161,26 (Arpa)	555,50 (Patates)	161,26 (Arpa + Arpa)	408,47 (Mısır+Patates)	51,41 - 130,22	54,20 - 137,28	102,50 - 259,62

1 Nolu listede sulu tarla arazileri için havzalar ortalamasında “yeter geliri veren parsel büyüklükleri 55 da ile 94 da arasında değişmektedir. Sulu tarlada en düşük yeter gelirlili parsel büyüklüğü 55,95 da ile Kuzey Marmara’da olup, bunu sırasıyla 57,61 da ile Gediz havzası, 58,67 da ile Meriç havzası, 61,79 da ile Doğu Karadeniz havzası, 61,92 da ile Doğu Akdeniz havzası, 63,53 da ile GAP havzası, 64,17 da ile Batı GAP havzası, 65,00 da ile Kıyı Ege havzası, 66,43 da ile Orta Karadeniz havzası, 68,0 da ile Büyük Ağrı havzası, 68,04 da ile Güney Marmara havzası, 68,22 da ile Kıyı Akdeniz havzası, 69,50 da ile Orta Anadolu havzası, 71,32 da ile Karacadağ havzası, 72,50 da ile Batı Karadeniz havzası, 72,50 da ile İç Ege havzası, 75,0 da ile Söğüt havzası, 76,14 da ile Orta Kızılırmak havzası, 76,47 da ile Göller havzası, 76,94 da ile Ege Yayla havzası, 77,37 da ile Erciyes havzası, 77,92 da ile Kaz Dağları havzası, 79,0 da ile Yeşilirmak havzası, 79,54 da ile Fırat havzası, 80,83 da ile Çoruh havzası, 81,32 da ile Kuzeybatı Anadolu havzası, 82,19 da ile Yukarı Fırat havzası, 86,43 da ile Zap havzası, 92,68 da ile Van Gölü havzası ve 94,40 da ile Karasu-Aras havzası izlemektedir. Sulu tarla arazileri için (1) nolu listedeki rakamlar konusunda dikkati çeken bir husus, tarımsal sulama yatırımlarının fizibil olma ihtimalinin düşük olduğu Büyük Ağrı havzasının yeter gelirlili parsel büyüklüğü sıralamasında (küçükten büyüğe) ilk 10’da yer almasıdır.

Örtü Altı Tarımında Yeter Gelirli Parsel Büyüklüğü

6537 sayılı Kanunun ekindeki (1) nolu listede örtü altında açıklanan rakam her ilçe için (dolayısıyla bütün havzalarda) 3 dekar şeklinde belirlenmiştir. MOSİS verilerine göre ilk kez anketi yapılan örtü altı tarımında 18 havzada rakamlar tespit edilmiştir. Ancak bu rakamlara güvenerek yorum yapmak doğru olmayacaktır. Zira sadece 2 rakamı karşılaştırarak bile verilerin yüksek oranda hata içerdiğini ifade etmek mümkündür. Örneğin Van Gölü ve Zap havzasında örtü altı tarımında “yeter gelirin” 3 dekarın altında elde edildiği sonucu çıkarken (Çizelge 164), örtü altı tarımının yoğun olarak yapıldığı Kıyı Akdeniz ve Doğu Akdeniz havzalarında sırasıyla 4,57 da ve 9,99 da gibi daha yüksek rakamların hesaplanmış olması gösterilebilir. Bu konuda anket verilerinin daha titizlikle kontrol edilmesinin gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır (Çizelge 3).

Çizelge 3. Buğday ihracatına ilişkin ihracat piyasa payı indeks değerleri

Havza No *	Örtü Altı Tarla arazilerinde anketle verisi alınan ürünler	Ürüne Göre Net Gelir (TL/da)		Münavebeye Göre Net Gelir (TL/da)		Yeter geliri veren parsel büyüklükleri (da)		
		<i>En Düşük</i>	<i>En Yüksek</i>	<i>En Düşük</i>	<i>En Yüksek</i>	<i>1. Senaryo</i>	<i>2. Senaryo</i>	<i>3. Senaryo</i>
1	Domates, Hıyar	1.602,89 (Domates)	1.627,63 (Hıyar)	3.205,78 (Domates+Domates)	3.255,26 (Hıyar + Hıyar)	6,64 - 6,74	6,80 - 6,91	12,86 - 13,06
2	Domates, Hıyar	1.645,61 (Hıyar)	1.668,80 (Domates)	3.291,22 (Hıyar + Hıyar)	3.337,60 (Domates + Domates)	6,38 - 6,47	6,63 - 6,73	12,54 - 12,72
3	Domates, Hıyar, Marul	1.000,27 (Marul)	1.549,96 (Hıyar)	2.000,54 (Marul + Marul)	3.099,92 (Hıyar + Hıyar)	7,16 - 11,10	7,14 - 11,07	13,51 - 20,93
5	Domates, Hıyar	1.982,20 (Domates)	3.363,42 (Hıyar)	3.964,40 (Domates+Domates)	6.726,84 (Hıyar + Hıyar)	3,34 - 5,68	3,29 - 5,58	6,22 - 10,56
6	Domates, Hıyar, Marul	581,16 (Hıyar)	1.563,25 (Domates)	1.162,32 (Hıyar + Hıyar)	3.126,50 (Domates + Domates)	6,81 - 18,33	7,08 - 19,05	13,39 - 36,02
8	Domates, Hıyar, Marul	1.002,76 (Marul)	1.598,01 (Hıyar)	2.005,52 (Marul + Marul)	3.196,02 (Hıyar + Hıyar)	6,29 - 10,02	6,93 - 11,04	13,10 - 20,88
9	Domates, Hıyar	703,26 (Domates)	3.918,61 (Hıyar)	1.406,52 (Domates+Domates)	7.837,22 (Hıyar + Hıyar)	3,48 - 19,41	2,82 - 15,74	5,34 - 29,77
10	Domates, Hıyar	1.074,95 (Domates)	3.068,61 (Hıyar)	2.149,90 (Domates+Domates)	3.068,61 (Hıyar + Hıyar)	3,47 - 9,91	3,61 - 10,30	6,82 - 19,47
11	Hıyar	1.674,68		3349,36 (Hıyar + Hıyar)		6,99	6,61	12,5
12	Hıyar	3.910,57		7821,14 (Hıyar + Hıyar)		2,61	2,83	5,35
16	Hıyar	1.619,95		3239,9 (Hıyar + Hıyar)		6,67	6,83	12,92
17	Hıyar	1.607,61		3215,22 (Hıyar + Hıyar)		6,53	6,89	13,02
18	Hıyar, Marul	1438,69 (Hıyar)	1676,55 (Marul)	2.877,38 (Hıyar + Hıyar)	3.353,10 (Marul+Marul)	6,53 - 7,61	6,60 - 7,69	12,49 - 14,55
19	Marul	1.075,48		2150,96 (Marul + Marul)		13,81	10,29	19,46
21	Turp	4.771,07		9542,14 (Turp + Turp)		2,26	2,32	4,39
24	Biber, Kavun	1.071,16 (Kavun)	1.122,25 (Biber)	2.142,32 (Kavun + Kavun)	2.244,50 (Biber + Biber)	9,76 - 10,22	9,86 - 10,33	18,65 - 19,54
25	Domates, Hıyar, Karpuz	1.520,70 (Karpuz)	8.344,93 (Hıyar)	3.041,40 (Karpuz + Karpuz)	16.689,86 (Hıyar + Hıyar)	1,37 - 7,50	1,33 - 7,28	2,51 - 13,11
28	Hıyar	1.549,96		3.099,92 (hıyar + Hıyar)		7,06	7,14	13,51

(*4., 7., 13., 14., 15., 20., 22., 23., 26., 27., 29. ve 30. havzalarda örtü altında anket uygulanmadığından, bu havzalarda örtü altı tarım için yeter geliri veren parsel büyüklüğü hesaplanamamıştır.

Kuru tarlada “yeter geliri veren parsel (arazi) büyüklüklerinde” ilk 5 sırasıyla Doğu Karadeniz, Gediz, Kaz Dağları, Kıyı Ege ve Doğu Akdeniz havzaları olurken, 6537 sayılı Kanunun ekindeki (1) nolu listedeki ortalamalara göre sırasıyla Kuzey Marmara, Meriç, Doğu Akdeniz, Gediz ve GAP havzaları şeklindedir (Çizelge 4).

Çizelge 4. Kuru ve sulu tarla arazilerinde en düşük ve en yüksek yeter geliri veren arazi büyüklüklerinin 1 nolu liste ile karşılaştırılması

HAVZA NO	1 nolu listede açıklanan ilçe rakamlarına göre hesaplanan havza ortalamaları *			Mosis verilerine göre hesaplanan havza ortalamaları		
	KURU TARLA	SULU TARLA	ÖRTÜ ALTI	KURU TARLA	SULU TARLA	ÖRTÜ ALTI
				Senaryo I	Senaryo I	Senaryo I
	(da)	(da)	(da)	(da)	(da)	(da)
1	148,26	68,04	3,00	135,24	88,36	6,69
2	153,89	72,50	3,00	127,44	79,27	6,43
3	170,88	81,32	3,00	154,59	76,81	8,43
4	148,39	61,79	3,00	96,96	79,83	-
5	188,20	94,40	3,00	190,11	186,22 **	4,41
6	135,24	55,95	3,00	126,36	70,63	11,15
7	160,00	68,00	3,00	186,53	105,25	-
8	156,59	75,00	3,00	120,67	53,19	7,54
9	173,33	80,83	3,00	215,68	140,87	9,60
10	170,00	82,19	3,00	213,58	134,69	6,17
11	149,91	65,00	3,00	118,11	78,77	6,99
12	186,96	92,68	3,00	168,22	127,79	2,61
13	160,00	77,37	3,00	161,55	105,79	-
14	168,33	77,92	3,00	116,83	70,71	-
15	173,85	72,50	3,00	121,91	69,14	-
16	141,96	57,61	3,00	114,26	70,30	6,67
17	137,67	58,67	3,00	137,43	69,54	6,53
18	162,11	79,00	3,00	153,47	98,15	7,06
19	151,55	66,43	3,00	185,20	99,28	13,81
20	156,21	71,32	3,00	137,88	78,40	-
21	177,86	86,43	3,00	193,49	200,22 **	2,26
22	147,06	63,53	3,00	142,23	94,05	-
23	159,17	64,17	3,00	132,58	90,24	-
24	140,00	61,92	3,00	119,93	60,66	9,99
25	148,11	68,22	3,00	128,55	68,49	4,57
26	179,72	76,94	3,00	129,03	115,12	-
27	160,57	76,14	3,00	169,78	83,41	-
28	172,10	69,50	3,00	159,40	82,05	7,06
29	168,24	79,54	3,00	161,80	90,28	-
30	166,47	76,47	3,00	144,89	94,09	-
ORT.	160,37	72,77	3,0	148,79	95,39	7,11
DEĞ.GEN.	135-188	55-94	-	96-215	53-200	2-13

(*)15 Mayıs 2014 tarih ve 6537 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

(**)5. Havzada sulu tarlada yeter geliri veren parsel büyüklüğü, kuru tarla için hesaplanan değere çok yakın, 21. Havzada ise sulu tarlada yeter geliri veren parsel büyüklüğü, kuru tarla için hesaplanan değerden büyük bulunmuş olup, söz konusu iki havzada sulu tarladaki anketlere ilişkin kuşku oluşturmaktadır.

Kanunun eki olan (1) nolu listede kuru tarlada yeter geliri veren parsel büyüklüğü sıralamasında Doğu Karadeniz havzası 8. sırada yer alırken, sulu tarla sıralamasında 4. sıradadır. Oysa Doğu Karadeniz havzası Türkiye’de yağışın en bol olduğu yöre olup, bazı ürünlerde üreticinin sulama yapmasına gerek kalmamakta dolayısıyla kuru tarlada sıralamasının sulu tarlaya göre daha ön sıralarda yer alması beklenebilirdi. (1) nolu listede ise bunun tersi bir durum bulunmakta olup, tereddütler doğurmaktadır.

MOSİS verilerine ve 6537 sayılı Kanunun ekindeki (1) nolu listeye göre hesaplanan havza bazlı yeter geliri veren parsel büyüklüklerinin en düşük olduğu ilk üç havza karşılaştırıldığında; gerek kuru tarla, gerekse sulu tarlada birbirinden farklı havzaların olduğu görülmektedir. Diğer taraftan yeter geliri parsel büyüklüğünün en yüksek olduğu havzalar açısından karşılaştırıldığında ise sadece sulu tarlada Van gölü havzasının ortak olarak yer aldığı görülmekte, ancak MOSİS verilerine göre 127,79 da olarak hesaplanan yeter gelirli parsel büyüklüğünün, (1) nolu listeye göre 92,68 da olarak belirlenmiş olması dikkati çekmektedir. Van Gölü havzasında sulu tarlada 92,68 dekaradan yeter gelirin sağlanabileceği içinde bulunduğumuz piyasa şartları ve konjonktürde pek mümkün görülmemektedir.

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti kuruluş döneminde hazırlanan yasaların çoğunlukla Avrupa ülkelerindeki hukuk uygulamalarını esas aldığı bilinmektedir. Her ne kadar tarımda işletme büyüklüğünün korunması (arazi parçalılığının önlenmesi) sorununa tedbir getirmiş ülkelerin hukuku örnek alınmış olsa da, bu tedbirleri içeren hukuksal bütünlüğün ele alınmadığı, bu nedenle yıllarca arazi parçalılığı sorununun gittikçe artarak devam ettiği görülmektedir. Söz konusu arazi parçalılığı konusunda 2000’li yıllara kadar (arazi toplulaştırma çalışmalarını dikkate almazsak) mevzuat açısından pek fazla bir çaba sarf edilmediği görülür. Gelişmiş ülkelerin tecrübeleri incelendiğinde tarım işletmelerinin bütünlüğünün korunması çalışmalarının uzun bir sürecin eseri olduğu görülmektedir. Oysa ülkemizde Osmanlı Devleti zamanında toprakların büyük bir çoğunluğunun miri arazi (kamuya ait) niteliğinden, yeni kurulan Cumhuriyetle özel mülkiyete geçiş sürecini barındırdığını söyleyebiliriz. Bu nedenle, yaklaşık 80 yıldır devam eden arazi parçalılığı sorununa mevzuat açısından çözüm arama çalışmalarının başladığı görülmektedir. Oldukça geç kalınmış bir konuda, maalesef gelişmiş ülkelerin uzun bir süreçte elde ettikleri tecrübeleri kısa bir zamanda uygulamaya koymak da mümkün görülmemektedir. Gelişmiş ülkeler artık tarım işletmelerinin bütünlüğünün korunmasından ziyade günümüzde “pazara yönelik sürdürülebilir faaliyet büyüklüğü” kavramı üzerinde daha fazla durmaktadırlar.

Kuru tarla arazilerinde 30 ton buğdayın o havzadaki parasal değeri dikkate alınarak, münavebeler ortalamasında “yeter geliri veren parsel büyüklükleri” bütün havzalarda 96 dekar ile 215 dekar arasında değiştiği belirlenmiştir (Çizelge 164). Havzalar itibariyle bir karşılaştırma yapıldığında; en düşük yeter geliri veren parsel büyüklüğü, 96,96 da ile Doğu Karadeniz havzasında tespit edilmiştir. Bunu 114,26 da ile Gediz havzası, 116,83 da ile Kaz Dağları havzası, 118,11 da ile Kıyı Ege havzası, 119,93 da ile Doğu Akdeniz havzası, 120,67 da ile Söğüt havzası, 121,91 da ile İç Ege havzası, 126,36 da ile Kuzey Marmara havzası, 127,44 da ile Batı Karadeniz havzası, 128,55 da ile Kıyı Akdeniz havzası, 129,03 da ile Ege Yayla havzası, 132,58 da ile Batı GAP havzası, 135,24 da ile Güney Marmara havzası, 137,43 da ile Meriç havzası, 137,88 da ile Karacadağ havzası, 142,23 da ile GAP

havzası, 144,89 da ile Göller havzası, 153,47 da ile Yeşilirmak havzası, 154,59 da ile Kuzeybatı Anadolu havzası, 159,40 da ile Orta Anadolu havzası, 161,55 da ile Erciyes havzası, 161,80 da ile Fırat havzası, 168,22 da ile Van Gölü havzası, 169,78 da ile Orta Kızılırmak havzası, 185,20 da ile Orta Karadeniz havzası, 186,53 da ile Büyük Ağrı havzası, 190,11 da ile Karasu-Aras havzası, 193,49 da ile Zap havzası, 213,58 da ile Yukarı Fırat havzası ve 215,68 da ile Çoruh havzası izlemektedir.

15 Mayıs 2014 tarih ve 6537 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun ekinde yer alan (1) nolu listede ilçeler itibariyle verilen yeter gelirlir tarımsal arazi büyüklüğü rakamları kullanılarak, havza ortalamaları hesaplanmıştır. (1) nolu listede kuru tarla arazileri için havza ortalamalarına göre yeter geliri veren işletme büyüklüğü 135 da ile 188 da arasında değişmektedir. Değişim genişliğinin fazla olmaması birbirine çok yakın olması dikkati çekmektedir. Bu havzalar içinde en düşük yeter geliri veren parsel (arazi) büyüklüğü 135,24 da ile Kuzey Marmara havzası iken, bunu 137,67 da ile Meriç havzası, 140,00 da ile Doğu Akdeniz havzası, 141,96 da ile Gediz havzası, 147,06 da ile GAP havzası, 148,11 da ile Kıyı Akdeniz havzası, 148,26 da ile Güney Marmara havzası, 148,39 da ile Doğu Karadeniz havzası, 149,91 da ile Kıyı Ege havzası, 151,55 da ile Orta Karadeniz havzası, 153,89 da ile Batı Karadeniz havzası, 156,21 da ile Karacadağ havzası, 156,59 da ile Söğüt havzası, 159,17 da ile Batı GAP havzası, 160,0 da ile Büyük Ağrı ve Erciyes havzaları, 160,57 da ile Orta Kızılırmak havzası, 162,11 da ile Yeşilirmak havzası, 166,47 da ile Göller havzası, 168,24 da ile Fırat havzası, 168,33 da ile Kaz Dağları havzası, 170 da ile Yukarı Fırat havzası, 170,88 da ile Kuzeybatı Anadolu havzası, 172,10 da ile Orta Anadolu havzası, 173,33 da ile Çoruh havzası, 173,85 da ile İç Ege havzası, 177,86 da ile Zap havzası, 179,72 da ile Ege Yayla havzası, 186,96 da ile Van Gölü havzası ve 188,20 da ile Karasu-Aras havzası izlemektedir. (1) nolu listede birbirine çok yakın belirlenmiş arazi büyüklükleri içinde en dikkat çeken husus, Doğu karadeniz havzası için ortalama olarak tespit edilen 148,39 da arazi büyüklüğüdür. Bu rakamın işletme arazisinin oldukça kıt olduğu bir havzada bu düzeyde olduğunu belirtmek, bu rakamların güvenilirliğini ortadan kaldırmaktadır.

Araştırma projesi ile MOSİS verilerine dayalı olarak bulunan kuru tarlada “yeter geliri veren parsel (arazi) büyüklüklerinde” ilk 5 sırasıyla Doğu Karadeniz, Gediz, Kaz Dağları, Kıyı Ege ve Doğu Akdeniz havzaları olurken, (1) nolu listedeki ortalamalara göre sırasıyla Kuzey Marmara, Meriç, Doğu Akdeniz, Gediz ve GAP havzaları şeklindedir.

Sulu tarla arazileri için araştırma projesi kapsamında yeter geliri veren parsel büyüklükleri 53 dekar ile 200 dekar arasında değişmektedir. Sulu tarla arazilerinde özellikle iki havzadaki verilerin güvenilir rakamlar içermediği söylenebilir. 5 nolu Karasu-Aras havzası ile 21 nolu Zap havzasıdır. Zap Havzasında sulu tarlada yeter geliri veren parsel büyüklüğü, aynı havzada kuru tarla için hesaplanan yeter geliri veren parsel büyüklüğünden daha büyük olarak tespit edilmiştir. Karasu-Aras havzasında da kuru tarladaki rakama çok yakın bir değerdedir. Bu iki havza dikkate alınmadığında, değişim genişliği 53 da ile 140 da arasında olmaktadır. Sulu arazilerde en düşük “yeter geliri veren parsel büyüklüğü” 53,19 da ile Söğüt havzasında hesaplanırken, bunu 60,66 da ile Doğu Akdeniz havzası, 68,49 da ile Kıyı Akdeniz havzası, 69,14 da ile İç Ege havzası, 69,54 da ile Meriç havzası, 70,30 da ile Gediz havzası, 70,63 da ile Kuzey Marmara havzası, 70,71 da ile Kaz Dağları havzası, 76,81 da ile Kuzeybatı Anadolu havzası, 78,40 da ile Karacadağ havzası, 78,77 da ile Kıyı Ege havzası, 79,27 da ile Batı Karadeniz havzası, 79,83 da ile Doğu Karadeniz havzası, 82,05 da ile Orta Anadolu havzası, 83,41 da ile Orta Kızılırmak havzası, 88,36 da ile Güney

Marmara havzası, 90,24 da ile GAP havzası, 94,09 da ile Göller havzası, 98,15 da ile Yeşilirmak havzası, 99,28 da ile Orta Karadeniz havzası, 105,25 da ile Büyük Ağrı havzası, 105,79 da ile Erciyes havzası, 115,12 da ile Ege Yayla havzası, 127,79 da ile Van Gölü havzası, 134,69 da ile Yukarı Fırat havzası ve 140,87 da ile Çoruh havzası izlemektedir.

6537 sayılı Kanunun ekindeki (1) nolu listede sulu tarla arazileri için havzalar ortalamasında “yeter geliri veren parsel büyüklükleri 55 da ile 94 da arasında değişmektedir. Sulu tarlada en düşük yeter gelirli parsel büyüklüğü 55,95 da ile Kuzey Marmara’da olup, bunu sırasıyla 57,61 da ile Gediz havzası, 58,67 da ile Meriç havzası, 61,79 da ile Doğu Karadeniz havzası, 61,92 da ile Doğu Akdeniz havzası, 63,53 da ile GAP havzası, 64,17 da ile Batı GAP havzası, 65,00 da ile Kıyı Ege havzası, 66,43 da ile Orta Karadeniz havzası, 68,0 da ile Büyük Ağrı havzası, 68,04 da ile Güney Marmara havzası, 68,22 da ile Kıyı Akdeniz havzası, 69,50 da ile Orta Anadolu havzası, 71,32 da ile Karacadağ havzası, 72,50 da ile Batı Karadeniz havzası, 72,50 da ile İç Ege havzası, 75,0 da ile Söğüt havzası, 76,14 da ile Orta Kızılırmak havzası, 76,47 da ile Göller havzası, 76,94 da ile Ege Yayla havzası, 77,37 da ile Erciyes havzası, 77,92 da ile Kaz Dağları havzası, 79,0 da ile Yeşilirmak havzası, 79,54 da ile Fırat havzası, 80,83 da ile Çoruh havzası, 81,32 da ile Kuzeybatı Anadolu havzası, 82,19 da ile Yukarı Fırat havzası, 86,43 da ile Zap havzası, 92,68 da ile Van Gölü havzası ve 94,40 da ile Karasu-Aras havzası izlemektedir. Sulu tarla arazileri için (1) nolu listedeki rakamlar konusunda dikkati çeken bir husus, tarımsal sulama yatırımlarının fizibil olma ihtimalinin düşük olduğu Büyük Ağrı havzasının yeter gelirli parsel büyüklüğü sıralamasında (küçükten büyüğe) ilk 10’da yer almasıdır.

6537 sayılı Kanunun ekindeki (1) nolu listede kuru tarlada yeter geliri veren parsel büyüklüğü sıralamasında Doğu Karadeniz havzası 8. sırada yer alırken, sulu tarla sıralamasında 4. sıradadır. Oysa Doğu Karadeniz havzası Türkiye’de yağışın en bol olduğu yöre olup, bazı ürünlerde üreticinin sulama yapmasına gerek kalmamakta dolayısıyla kuru tarlada sıralamasının sulu tarlaya göre daha ön sıralarda yer alması beklenebilirdi. (1) nolu listede ise bunun tersi bir durum bulunmakta olup, tereddütler doğurmaktadır.

6537 sayılı Kanunun ekindeki (1) nolu listede örtü altında açıklanan rakam her ilçe için (dolayısıyla bütün havzalarda) 3 dekar şeklinde belirlenmiştir. MOSİS verilerine göre ilk kez anketi yapılan örtüaltı tarımında 18 havzada rakamlar tespit edilmiştir. Ancak bu rakamlara güvenerek yorum yapmak doğru olmayacaktır. Zira sadece 2 rakamı karşılaştırarak bile verilerin yüksek oranda hata içerdiğini ispatlamak mümkündür. Örneğin Van Gölü ve Zap havzasında örtü altı tarımında “yeter gelirin” 3 dekarın altında edildiği sonucu çıkarken (Çizelge 164), örtü altı tarımının yoğun olarak yapıldığı Kıyı Akdeniz ve Doğu Akdeniz havzalarında sırasıyla 4,57 da ve 9,99 da gibi daha yüksek rakamların hesaplanmış olması gösterilebilir. Bu konuda anket verilerinin daha titizlikle kontrol edilmesinin gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

MOSİS’te Türkiye çapında çok sayıda anketör ile elde edilen maliyet verilerinin nispeten yüksek bir hata payı içermesi oldukça doğaldır. Bu hata oranlarına rağmen MOSİS verileri kullanılarak kuru tarla arazileri için havzalar itibarıyla hesaplanan “yeter geliri veren parsel büyüklüklerinin” nispeten daha doğru bir sıralama verdiği kanaatindeyiz. Rakamların güvenilirliği konusunda bir iddiada bulunmak mümkün değildir ancak en azından 6537 sayılı Kanunun ekindeki (1) nolu listedeki gibi birbirine çok yakın değerlerin bulunmaması, havzalar arasındaki farklılığın nispeten ortaya konulduğunu göstermektedir.

Sulu tarlada bazı havzalarda ikinci ürün ekilişi söz konusu olmasına rağmen, projede olası münavebelerde dikkate alınmamış olması (keyfiliğin önüne geçmek açısından), sıralamanın kuru tarla arazilerindeki sıralamadan farklılaşmasına neden olmuştur. Örneğin ikinci ürün ekilişi dikkate alınmadığından ikinci ürün ekilişinin yaygın olduğu Kıyı Ege havzasının sıralamada ancak 11. olabilmış, İç Ege havzası bile 4. sırada yer almıştır.

Kaynaklar

- Anonymous, (1950). T.C. Resmi Gazete, 27 Mart 1950, Sayı 7467, Kanun No: 5618, Çiftçiyi Topraklandırma hakkındaki 4753 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler ve geçici maddeler eklenmesine dair Kanun, Ankara.
- Anonymous, (1984). T.C. Resmi Gazete, 01 Aralık 1984, Sayı 18592, Kanun No: 3083, Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu, Ankara.
- Anonymous, (1985). T.C. Resmi Gazete, 29 Haziran 1985, Sayı 18796, Kanun No: 3083, Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu Uygulama Yönetmeliği, Ankara.
- Anonymous, (2005). T.C. Resmi Gazete, 19 Temmuz 2005, Sayı 25880, Kanun No: 5403, Toprak Koruma Ve Arazi Kullanımı Kanunu, Ankara.
- Anonymous, (2014). T.C. Resmi Gazete, 15 Mayıs 2014, Sayı 29001, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Ankara.
- Baş, S., (1981). Tarım İşletmelerinin Büyüklüğü, Türkiye'de Bölgeler İtibariyle Yeter Gelirli İşletme Büyüklüğünün Hesaplanması. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, Yayın Yılı: 1981, Cilt: 10, Sayı: 1, Sayfa Aralığı:161-170.
- Çavdar, T., (1978). Urfa'da Toprak Reformu Uygulaması Üzerine, Toprak reformu kongresi, İlk yaz Basımevi, Ankara.
- Erkuş, A., vd (1990). Labor Use on Farms in Dry-Farming Areas of Konya Province. Turkey, in Labor, Employment and Agricultural Development in West Asia and North Africa (ed. by Dennis Tully p.31-53), Kluwer Academic Publishers, Boston-London.
- Gökçe, O., (2011). Türkiye Tarımında İşletme Büyüklüğü İle İlgili Sorunlar Ve Çözüm Yaklaşımları. E. Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, İşletme Büyüklüğü, 09 Ocak 2011. (<http://www.osmangokce.com/yazilar/tarim/127--letme-bueyueklueue>). (Erişim Tarihi: 27.04.2015)
- Gündoğmuş, M.E., Dönmez, D., Sancak, A.Z., Bitkisel Ürünler Maliyet Projesi (Mosis) Verilerine Dayalı Olarak Türkiye Genelinde Havza Bazında Yeter Gelirli Arazi Büyüklüklerinin Tespiti Projesi, TAGEM AR-GE 2014-53 nolu proje
- Timbıl, A., (2003). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Mesarya Ovası Tarım İşletmelerinde Yeter Gelirli İşletme Büyüklüğü ve Optimal Üretim Deseninin Doğrusal Programlama Yöntemi İle Tespiti. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.